

Eguzkialdeko aize boiek...

RIKARDO ARREGIK

Zergatik idatzi, giro hontan, M.-ren liburu hontaz? Gure Herriaren egoera hontan hau idaztea ez ote da izango benetan lan egin nahi ez dutenen espekulazio elegante bat besterik? Ezin geldi nindeke nere buruari galdera hau egin gabe. Hori egin gabeko sosegua, gezurrezkoa bailitzaidake.

Bainan, gezurra baldin badirudi ere, zerbait pentsatu ondorenean idazle bezala egin dezakedan lanik konkretoenetakoa dela uste dut. Ta horrexegatik praktikoena. Hau bi arrazoiegatik,

Euskal Herriko idazle ta pentsalari batentzat euskeraz idaztea lehen konprometitze bat da. Euskeraz idaztea hautamen bat egitea da, erderaz egitea den bezalaxe.

M.-k bere «Sobietiar Marxismoan» (Soviet Marxism) gure euskaldun-arterako ere oso inportantea den arazo bat planteatzen du. Hori aipatzea ta pentsatzea ez dut uste iheskeri bat litekeanik. Lan hontarako M.-ren hiru liburu irakurri ditut: «Sobietiar Marxismoa», «Dimensio bakarreko gizona» eta «Eros eta zibilizazioa». Hoietatik lehendabizikoa bakarrik estudiatu dut. Penaturik nago «Arrazoa ta erreboluzioa» izenekoa irakurtzerik ahal izan ez dudalako. (Guretzat, Euskal Herriaren belaun galdu honentzat, beta izatea da loteririk handienetakoa). Ta pena dut ez irakurria, lan hontarako beste bi liburuak baino premiagokoa nuelako.

Aurrez aurretik M.-rekin desengainamendua izan dudala aitortuz. Filmekin gertatzen dena gertatu zait neri ere. Adiskideek dizute: ikus halako filma, ezin hoberik. Orduan esperantzaturik

ba zoaz filma ikustera, baina filma ez zen zuk espero zenuen bezain ona. Beste horrenbeste gertatu zait neri ere M.-rekin. Hala ere aurre-iritzirik gabe hurbildu nahi nuke M.-rengana. Ta ba da aurre iritzi franko.

Hemengo zenbait marxista «ortodoxoentzat» (komunismotik at sortu diren marxismoaren ortodoxia berrietaz ari naiz noski) M. filosofari burges txiki bat edo marxismoaz alegiazko zientzia egiten duen norbait da. Komunista ortodoxoentzat M. sozialdemokrata bat eta amerikanoen morroi bat besterik ez da, inoiz Frantziako Duclos buruzagi komunistari irakurri izan diotenez. Beste batzuentzat berriz, RAMPARTS Estatu Batuetako ezkertiar aldizkarian irakurri izan dudanez, M. «erreboltaren metafisikoa» da.

Baita ere, ba dira marxismo ortodoxoaren aurka argitaratu den azken liburuaren zai egoten direnak. Hauek berehala baliatzen dira M.-rekin delako marxismo horri par egiteko.

Eklektikoa banintz, ez bat eta ez beste esanaz elegante geldituko nintzake. Hori ez da ordea nere asmoa.

Gure filosofoak «Sobietiar Marxismoa» liburuan gure egunetako prolemen artean inportanteenetakoen baten analisia egiten du. Egia da liburu hau 1958-gn. argitaratua izan zela. Baina 1963-gn. frantzesera itzulikatutakoan, egileak berak, ez dagoela aldatu beharrik dio. Ordu ezkerotik beste sei urte pasa dira. Sei urte hauetan aztertzen duen gaiarentzat gertaera latzak izan dira. Hala ere liburuak —gaiak esan nahi dut— behinere baino gaurkotasun handiagoa du. Bai nazio arteko arazoetan, bai gure artean ere. Horregatik liburu honen irakurketa besterik ez dut egingo oraingoan. Irakurketa laburra. Egunen batean irakurketa hau pentsatzeko asmoa dut. Liburuaren irakurketa inportantea deritzait, gaiaren planteamendua zehaztuta aurki dezakegulako. Ta hori M.-k liburu hontan ematen dituen iritziekin ados izan edo ez. Aurrera joan baino lehenago argi utzi nahi nuke, beraz, benetan interesatzen zaitela gaia. Ta gai hontaz pentsatzeko M.-ren liburu bide bat dela. Besterik da bide hori zuzena edo okerra izatea. Nere iritzian, era batera edo bestera, zehazki gaiaren muinera naramaki. Askj dut.

1.—*Helburu hortarako bideak*

Marxismoaren egitura dialektikoak dionez proletalگو industrialaren erreboluziogintzak bakarrik bete dezake bide hori, transizio hori. Izan ere, transizio hortan elkartzen dira zibilizazioaren aurrerapena ta proletalگو industrialaren erreboluziogintza. Baina proletalگوaren erreboluziogintzak klase guziak deseuztatu egingo ditu ta, horrexegatik, proletalگوa bera ere klase bezala hil egingo da.

Kapitalismoaren benetako eboluzioak, ordea, elkarganatze historiko hau gainditzeko beste modu bat azaldu du: proletalگوak klase erreboluziogile izateari utzi eraziko dion borrokan dauden bi klaseen arteko erlazioaren aldaketa fundamental bat sortu dela. Posibilitate hau da, behar bada, inportanteena sobietiar marxismoaren eboluzioarentzat.

Posibilitate hontaz marxismoa ohartua zegoen. Baina aldakorra ta epe motzekoa izango zelakoan zegoen. Gauza diferente gertatu da ordea. Nazio industriatsu aurreratueta, kapitalismoaren eboluzioak luzarora, proletalگوa klase borrokara baino gehiago klase-arteko kolaboraziora bultzatzen badu, marxismoaren kategoria tradizionalak ez dute lekurik. Orduan, historiaren baitan beste epe bat hasten da ta marxismoak sozialismorako bideak birdefinitu beharko ditu, ta epe hortarako estrategia bat pentsatu.

Marxek dionez historiaren epe berria aurreko epearen «halabeharrezko ukazioa» da, epe berria aurrekoaren egitura sozialek hala-behartzan dutelako.

Denok dakigunez, Marxen iritzian proletalگوa klase erreboluziogile bezala organizatuko da ta xistima kapitalistaren baitan honen hilibiratzaille izan beste eginkizunik ez du izango.

Baina kapitalismoak normalki bizitzen jarraitzen badu, eta langileen bizimodu-maila altxatzen badu, gerta diteke hauek xistima kapitalistaren elemento bat izatea, baina honentzat positiboa izan ditekean zentzu batean.

Marxek ikusi zuen hori. Hortarako distintzio bat egin zuen: proletalگوaren benetako interesaren eta berehalako interesaren artekoa.

Distinzio hau estrategia ta taktikarenaren artekoarekin bat egiten da. Proletalgoa objektivoki klasea izan arren, honek hasieran ez du errealitate horren kontzientziarik. Hori egiago zen, behar bada, egun haietan, gaur baino. Horregatik, errealitate hortan, proletalgoaren heldutasun-eza ikusten zuen eta hutsune hori langile klasea radikalitzeak beteko zuela uste zuen. Ekonomiaren harreman sozialak berak, bere eboluzioan garrazten joango ziranetz, sor arasiko zutela proletalgoaren kontzientziratze hori.

Bainan finean Marxek, bere «Kapitala» liburuan, errealitateaz gehiago oharturik, bi konzeptu berri sartu zituen. Batetik, kapitalismoak bere heriotza uxatzeko bere baitan «kontrajoerak» sortuko zituela. Bestetik, ba zirela bere analisisian «baztertutako faktoreak» (nekazaritza esate baterako).

«Kontrajoeren» eztabaida marxismoan nausienetakoa da «inperialismoaren» eta «finantza kapitalaren» dotrinekin.

Dotrina hauek 1900 inguruan kapitalismoa etapa berri batean sartu zela diote. Bainan dato hontatik bi interpretazio sortzen dira. «Erreformista» da bat. Bernstein izango da interpretazio honen teorikoa. Honek dionez, proletalgoak kapitalismoaren baitan bere ekonomia ta politika bizimodu-maila hobetu dezake, ta sozialismoa medio legezko ta baketsuen bitartez jaso dezake. «Ortodoxoa» da bestea. Lenin izango da hontan.

Leninismoak bere agerketa marxismoan bi faktoreek bultzata egingo du: 1.—nekazariak marxista teorian eta estrategian sartu ahal izateko. 2.—inperialismoaren garaian kapitalismoaren eta erreboluziogintzaren joerak birdefinitu ahal izateko.

Teoria honek —Leninenak alegia— 1900 inguruan sortutako kapitalismoaren etapa berria aldakorra ta haula dela zion. Marxismoaren interpretazio «ortodoxo» honek kapitalismoaren ahalmen politikoak eta ekonomikoak baztertu egiten ditu, eta baita ere proletalgoaren aldaketa.

Leninek «ekonomikeriaren» kontra eta masaren berekasako ekinzaren kontrako borrokarekin, proletalgoari «klase kontzientzia»

kanpotik ekarri behar zitzaiola esatearekin, proletalgora erreboluziogintzaren suieta izatetik gai izatera pasatzen ari zela nabaitzen zuen. Hortik abangoardiaren ideia, hortik antolamendu erdikoituaren beharra.

Era hontara leninismoaren estrategiak, hitzetan ukatzen zuena, egi-teetan ametitzen zuen: erreboluziogintzaren eragile (suieta) ta gai (objeto) baldintzetan aldaketa sustraiko bat izana zela.

Hilferding-ek —1910 gn argitaratutako *Finanzkapital* liburuan— izan zen aldaketa hau marxismoaren funtzioan interpretatu zuena. Honentzat kapitalismoa monopolioratuz dioa. Posible izango zaio honela xistima kapitalistari bere kontradizioak menderatzea. Hilferding-en iritzian kapitalisten nazioarteko planifikazio honek liberalismoa demokratiarren heriotza eskatzen du eta baliogo gizatiarren ordean abertzalekeria ta kaisarkeri borrokalaria ezartzea era berean. Bainan Hilferding-ek ez zituen bere teoriatik ondorio guziak atera. Mendebale aurreratuan gertatutakoek Marxek definitu zuen kapitalismoaren egitura aldatu egin dute. Marxistek ziotenez mendebaleko Estadu hoiaren artean etsaigoa sortuko zen eta orduan langile bizimodu-maila altxatzea (eta horregatik bere interes berehalakoa ta benetakoa diferentziaztea) posible egin zuten produktibitatea ta gaintzeko teknika lertu ta autsi egingo zuten. Bainan Sobieten Batasunaren izanak berak isildu ditu etsaigo hoiek.

Esandakoagatik komunistek lehen gerla nausiaren ondorenean integratu gabeko langileetan eta nekazarietan finkatu beharra izan zuten. Hauek azaldu dira, erreboluziogintzarako eragile bezala. Eta hau —marxismoak esandakoaren kontra— erreboluzioa gutxi industriatutako nazio atzeratu batean gertatu zelako.

2.—*Haiek bere buruaz diotena.*

Marxistek erreboluzioa kapitalismoa heldu ta osatu zen nazioaren batean lehertuko zela uste zuten. Erreboluzio hau kapitalismo heldu horren halabearrez langile klase kontzientziratua egingo zuela. Hori ordea, ez da horrela gertatu. Erreboluzioa Herri gibelatu batean gertatu da.

Aurreneko urteetan Lenin Alemaniako erreboluzioa lehertu zai egon zen, ez bai zuen posible ikusten sozialismoa Herri gibelatu batean jasotzerik Herri aurreratu bateko erreboluzioaren laguntzik gabe.

Alemaniako Erreboluzioa menderatua izan zenean, ordea, Leninek bere ondorioak atera zituen. Ordu ezkeroztik sobietiar marxismoa bikoitasun batean bizi da. Batetik —marxista izaten jarrai nahi duelako— mendebaleko Herrietan langile klasearen egituraren aldaketak ukatzen ditu eta klase hori erreboluziogile bezala begiratzen jarraitzen du. Baina bestetik Sobieten Batasunak sozialismogintzarako hartu dituen neurri guztiak mendebaleko langile klaseak bere erreboluziotasuna galdu balu bezala eta kapitalismoa sendotuz bali-joa bezala hartu ditu.

Horregatik —Leninek zionez— Errusian sozialismoa jaso ahal izateko lehendabizi estaduaren kapitalismoa altxa behar, hau gabe beste ez bai da posible. Horregatik —baita ere— sobietiar Estadia luzaroan estadu kapitalistekin batera bizi beharrean aurkituko da. Mendebaleko estadu kapitalistek klase-arteko bakea sortzeko langile klaseari zenbait abantail eman beharrean aurkitu ziran. Hortarako Herri gibelatuen esplotazioa —inperialismoa— sendotu zuten. Teoria honekin Lenin Hilferding-en tesi-tara hurbiltzen da (hau da Herri inperialista aurreratueta kapitala ta lana bateratzen dituen nazio interes bat sortzen dela).

Gauzak honela, erreboluzioak bi sustrai izanen ditu. Inperialisten arteko etsaigoa batetik —hortan finkatuko da sobietiar Estadia bizitzen jarrai ahal izatea—, eta eguzki-aldeko ta hirugarren munduko nazioen erreboluziogintza besterik. Sobieten Estadia protxu atera behar dio, beraz, inperialisten arteko etsaigoari, honela bakarririk izango zaio posible nazioa industrietzea.

Hemendik dator «sozialismoa lehendabizi Herri bakar batean» dioen teoria ta jokabidea. Baina sobietiar marxismoak Herri aurreratuaren proletalgoak erreboluzioa egingo duela baldin badio ere, hori ez dela gertatuko uste balu bezala jokatu du. Stalinen estrategia guzia hortan finkatzen da. 1935-gna. ezkeroztik jaiotako «fasis-moaren kontrako fronte bateratua» errealtate hori ezagutzeko pau-

so berri bat da. Era hortara alderdi komunistek «programa minimo» bat onhartzten dute eta burges-demokratiar estaduaren joku-arauak errespetatzeko prest daude.

Bigarren gerla nausiaren ostean, inperialisten arteko etsaigoak isildu egin ziran sobietarrei fronte bateratu bat presentatzeko. Ondorio bezala gertaera honek Jdanoven dotrina sortuko du. «Bi alorren» dotrina da. Dotrina honen bitartez inperialisten batasuna, oraingoz, Sobieten Batasunarenganako borrokak inperialistek bere artean duten borroka menderatzen duela esanaz esplikitzen da.

1949-gna. ezkeroztik mendebaleko komunistak «frente bateratuaren» politikara bueltatuko dira berriro. Behin bitartean, eguzkialdeko komunistek gogorrera joko dute. Izan ere Stalinen garaian bi aldetako komunisten politika ez zen behinere ondo koordenatua izan. Hala ere sobietiar marxismoaren tesi ofiziala kapitalismoaren krisi jenerala da. Kapitalismoaren azken hatsa inperialismoa izango da. Bainan inperialismoak bezala funtzionetzerik ez du izango ta horregatik sortuko da inperialisten arteko etsaigoa.

Kapitalismoaren krisi jeneralak ez du esan nahi berehala hil eta giro erreboluziolariren bat sortuko denik. Krisi hori historiaren epe luze bat dela besterik ez.

Epe luze hortan Sobieten Batasunak bere burua industriatu egin behar du, gibelatua zegoen nazioa Estadu kapitalista aurreratuen mailara heldu arte. Horregatik kaltegarria litzake Sobieten Batasunarentzat estadu inperialistei gerla egitea. Gerla honek inperialistak bateratu egingo bailituzte, eta Sobieten Batasunak bere burua industriatzeko premiazkoa du inperialisten arteko etsaigoa, honek bakarrik ematen baidio arnasa ta beta sobietiar industriatzeari. Era hontara «sozialismoa lehendabizi Herri bakar batean» eta «bake koesistentzia» sobietiar marxismoaren muin muinean sortzen dira. Bi borroken artean —inperialisten artekoa eta hauena sozialismoaren kontrakoa —giro bakoitzean errealitatea esplikatu ahal izateko, bateri edo besteari emango zaio nausitasuna.

Sobietiar marxismoaren kontradiziorik handiena kapitalismoaren estabilizazio iraunkorrak sor erazten du. Horregatik sobietiar mar-

xismoaren mintzamoldea erreboluziolaria izan arren, honek ez du erreboluziorik espero mendebaleko langile klase aurreratuetatik. Honela mendebaleko alderdi komunistek sozialdemokrazia ezkertiar baten papera egiteko joera dute.

Inperialismoaren sendotzearekin kapitalismoaren estabilizazioa iraunkorragoa bihurtzerakoan, liberalismoak atzera egin du ta kaisarkeria sendotu egin da. Honela mendebaleko alderdi komunisten joera zerean egongo da: lehendabizi burges demokrazia berpiztean. Hortarako burges demokratiarrekin aliatu nahiko dute.

3.—*Arrazoiketa berria.*

Sobietiar gizartea, kriterio hauekin jasotzen ari da:

a.—Erabateko industriadun, produzioaren jabea herritartuaz, batez ere «A» sailari lan tresneriaren produziari) nausitasuna emenez.

b.—Nekazaritzaren kolektibizatzeko progresiboa, koljoziar jabea estatuaren jabea bihurtuaz.

d.—Lanaren mekanizatze jenerala, formazio «politeknikoa» hedatuaz, hiriko ta basherriko lana «berdindu» ahal izateko.

e.—Bizimodu-mailaren altxatze progresiboaz baina «a» ta «b» puntuak menderatuaz.

f.—Lanerako moral berri bat, sortuaz «emulazio sozialista» deritzaiena, eta trazen denia guzien ukazioa («sobietiar errealismoa»).

g.—Estaduarien, alderdiaren eta lantegien bulegokrazia gordeaz, orain arteko puntu guziak bete ahal izateko.

h.—Honela lortutakoaren partiketat.

Honela pentsatzen du sobietiar marxismoak sozialismotik komunismora pasatzea. Transizio hau dialektikoa izanen da noski. Kontrazioen dialektika. Kontrazio hauek sobietiar Estaduari lehertu gabe menderatu ahal izango ditu, berak zuzentzen duen ekonomia sozialistaren bitartez. Xistimaren baitan kontradizio gogorra indar produktiboen haziketaren eta hauei buruz produkzio-erlazioen

atzerapenaren artean egongo da. Bainan administrazio-bidez menderatuko da kontradizio hau. Komunismorainoko pauso neurtu hau estabilizatutako kapitalimoarekin «koesistiturik» emanen da. Gertaera honek xistimatik at sortuko dituen kontradizioak nazio kapitalista aurreratu batzuetan lehertuko den erreboluzio sozialistak konponduko ditu. Bainan hau epe luze baterako da, behin bitartean sobietiar Estatuak behar bezala industriatu ta indartu ahal izateko Estatu kapitalistekin bakean bizi behar du. Horregatik kapitalisten arteko etsaigoak astinduko ditu eta hauetan esperientzia erreboluziogileak uxatu egingo ditu.

Esan dugun guziak ekonomia herritartzea baino zerbait gehiago adierazten du.

Zerbait naziokotzea, behetik basiak naziokotutakoa kontrolatzeko mediorik ez badu erabaki tekniko bat besterik ez da. Eta basiaren kontrol hau sobietiar Estaduan aurkitzen ez denez, Estatu honen eraketa zapaltzailea egiten da. Bainan aurrerapen teknikoak eta produktibitatea ugazitzeak xistimaren eraketa zapaltzaile honi kontra egiteko joera du. Kontrajoera hauetaz kontzientziratzea Stalinen ondorengo garaietako liberalizazioan agertu da. Delako liberalizazio hau ulertzeko ezin ahaz diteke sobietiar Estatuak bere industriatze azkarragatik mendebaleko Estatu aurreratuen liberalismo garaia saltatu duela. Hortik dator sobietiar xistimak liberal kutsuko joeren kontra duen borroka.

Liberalismoak dionez, gizabanakoaren interesak ta guzien interesak egokitu egin behar dute. Aurrerapen teknikoek elkarren artean etsai diren bi joera sortu ditu. Batetik gizabanakoari denbora ta indar libre gehiago eman dio, bainan bestetik konformismoa ekarri du. Era hortara gizabanakoak bere izantasuna zabaltu beharrean aurrez emandako araua errespetatu egin behar du. Gizabanakoaren interesa ta interes orokarra ez dira beraz egokitu. Liberalismoak ziona amets hutsean gelditu da.

Prolema hontaz Urrileko Erreboluzioak «produzioko erlazioen» eta «indar produzitzaileen izaeraren» arteko egokitasun bat altxa zuela dio sobietiar marxismoak. Honela altxatuko gizartea, teoria marxis-

taren sentiduan definitutakoa, egiaren eta gezurraren arteko neurri bakarrean bilakatzen da.

Gizabanakoaren interesaren eta interes orokarraren arteko desegokitasuna sobietiar estaduan Urrileko Erreboluzioa ezkerotik deuseztatua izan dela ez da egia. Baina xistimatik kanpo desarrazoia dirudiana xistimaren baitan arrazoizkoa izan diteke. Izan ere sobietiar marxismoak ez du zerbait esaten duanean benetakotasunik eskatzen, aurrez-eman den egia bat bete beharra baizik. Esaten duanaren balioa pragmatikoa da, logikoa baino gehiago. Sobietiar marxismoak esandakoaren «egia» ondorioetan dago. Era hontara sobietiar hizkuntza ofiziala mendebalekoen kidekoa da, hauekin batera masa-gizarteetako hizkuntzaren gain-beherakadan parte hartzen baidu.

Esaerak, ezagutu erazteko balioa galtzen badute, eta efektibitateko mediotan bilakatzen badira, hizkuntza hori majikoa egiten da. Hau, bere burua logikotzat jotzen duen sobietiar marxismoarentzat absurdo bat da, baina basi objetivo bat du. Marxen teoria bete nahi badu, sobietiar marxismoak populu gibelatu bat «errealitatean» dena izatera ekarri behar du! Honela Marxen hizkuntza rito bat bezala gordetzen da. Marxen teoria, horregatik, sobietiar marxismoaren ideologian bihurtzen da, baina ideologia berezian. Izan ere ideologia hau ez da kontzientzia faltsu bat, faltsetate «objektibo» baten kontzientzia baizik. *Oraingo egoera* da faltsua, ta Sobieten Batasunaren eginkizun historikoa faltsetate honen zuzenketa da.

4.—*Sozialismoa Herri bakar batean?*

Ikusi dugunez sobietiar Estadua jaiotza ta hazitze anormalek Sobieten Batasuna Estadu zapaltzaile bihurtu dute. «Sozialismoa Herri bakar batean» dion dotrina izan da zapalketa hau neurri handi batean justifikatu duena. Dotrina hau dela ta, sobietarrak sozialismoaren nazioarteko mailara pasatzeaz mintzatzen dira. Baina, Marxek dionez, klaseen borroka nazioartekoa da, ez da bidezkoa beraz nazioarteko mailara pasatzeaz jardutea. Sobietiar marxismoak ordea

erreboluzioa estadu kapitalista aurreratuetan garaile ez izatea justifikatu behar du. Eginkizun hori «bi alorren» dotrinak betetzen du. «Kapitalista» den alorra batetik eta Sobieten Batasunak gidatzen duen «sozialisten eta demokratiarren» alorra bestetik. Naiz eta «errealitatean» sozialista alorrekoa izan mendebaleko proletalgoa, geografiari dagokionez inperialisten alorrean itxita dago, ezin ditzazke beraz, horregatik, bere benetako interesak defenditu. Eginkizun hori sobietiar alorrean bildutako nazioena da. Horregatik Marxek zion benetako interesen eta berehalako interesen arteko borroka, bi alorren dotrinan, nazioarteko bi multsoen arteko borrokan bilakatzen da. Honela prolema sozialak politiko bihurtzen dira. Horregatik mendebaleko proletalgoaren klase interesak ez dute sobietarren laguntzarik aurkitzen Sobieten Batasunaren interesen kontra ez baldin badijoaz baizik. Ez da bidezkoa, orduan, klaseen borroka nazioarteko mailara pasatzen dela esatea, egokiagoa da borroka hori nazioarteko politika borroka bat bihurtzen dela esatea. Marxismoaren xedeak, indar produktiboen eta hauen eraketaren usantzaren izaera zapaltzailearen arteko etsaigoa deseuztatukoan beteko dira. Et erreboluzioak lan tresneriaren kontrola langilepean jartzen ez badu, bere izaeran, kapitalisten kidekoa izaten jarraituko du. Indar produzitzaileen eta hauen eraketa ta usantza zapaltzailearen arteko etsaigo ta desegokitasunak Sobieten Batasunaren barne politikan ta atzherri politikan kontradizioak sor erazten ditu. Atzherrikoen artean, esate baterako, Sobieten Batasunaren segurantza nazionaleren eta politika sozialistren arteko desegokitasunak.

Sobietiar Estadua kapitalista Estaduez inguratuta jaiotzeak eta hazitzeak, Estadu hortan xistima zapaltzaile ta errepresibo bat sor erazi du. Bainan xistima zapaltzaile honek berak sendotu du kapitalisten arteko batasuna. Mundu guzian erreboluzio sozialista ler dedin derrigorrezkoa da inperialisten arteko etsaigoa sortzea. Hortarako Sobieten Batasunak «bake koesistentzia»-ren politika sendotu behar du. Politika honek bakarrik sor erazi bailezake inperialisten arteko etsaigoa, ta orduan bakarrik akabatu diteke «sozialismoa Herria bakar batean» dotrinaren marxismoarenganako kontradizioa.

5.—*Hango Estaduaren dialektika*

Marxismoak dio, anarkismoaren kontra, sozialismogintzaren lehen epean Estadia gorde egin beharko dela, baina sozialismogintza aurreratzen den neurrian hil egin beharko duela, batez ere alde zapaltzailean. Besterik gertatu da sobietiar marxismoan. Han estadia ahuldu egin beharrean sendotu egin da. «Anormalitate» hau estadia kapitalista etsaiek inguratuta egon dela esanaz justifikatzen du sobietiar marxismoak.

Kapitalista inguratze honek sobietiar Estadia sozialismotik komunismora pasatzerakoan zutikan jarraituko duenez, estadia ahuldu ta ezeztatu beharrean lehenago bezain sendo segiko du pauso horren ondorenean ere.

Estaduaren desarrolloan inportanteena ez da bulegokrazi gobernariak dituen abantailak, honen agintearen basia ta hedaketa baizik. Bulegokraziak iraun egin nahi du. Bulegokraziaren baitan talde diferenteen artean borroka bat ba da. Sobietiar Estadiak bere gizartearen baitan kontradizioak ametitzen dituela ikusi dugu. Kontradizio hoiak lan sozialistaren eta jabego era diferenteetatik sortzen direla dio. Dударik gabe, Konstituzioak dionez, lan tresneriaren jabegoa herritartua dago, Herriarena da, baina herritartua egon arren ez du Herriak hori kontrolatzen. Hau honela bada, inportanteena ez da jabegoa, kontrola baizik. Bi kontrol suerte bereizi behar ditugu: tekniko-administratiboa ta soziala. Biak bat lirake jabegoa ta kontrola bat izango balira. Baina ez da horrela.

Sobietiar dotrinak dionez Alderdia da gizartearen kontrola duena. Alderdiaren agintea noraino heltzen den ikusi behar dugu.

Herriaren kontrolik ez dagonez bitatik bat:

—edo bulegokraziaren barruan talde berezi batek gainontzeko guztiak menderatzen ditu;

—edo bulegokrazia bera da «klase» bezala gaintasuna duena. Azkeneko hau da aztertuko duguna.

Ba dirudi bulegokraziaren baitan ez dagoela gainontzekoak menderatuko dituen talde berezirik. Bulegokraziaren buruzagitza bera da

aldatzen dena. Ekonomi ta politika bulegokraziaren errepresenta-tzaileek osatzen dute (ekonomiarenak, ejerzituarenak, alderdiare-nak). Bakoitzak gainontzekoak menderatu nahi ditu bainan joera honen kontra bi indar agertzen dira: Plana batetik eta bulegokra-zia guziak duen izialdura bestetik. Izialdura hori igarri ezin ditek-ean bortxakeriaren aplikazio erdikoiratu ta metodikoa da. Kondairak erakusten duanez aurrelaria edo atzerakoia izan diteke.

Sobietiar Estaduan izialdurak bi alde ditu: teknikoa ta politikoa. Alde teknikoak efikazi-eza guzia zigortzen du, politikoak konforma-gaitza den guzia.

Era hontara sobietiar bulegokraziak oinharririk gabe kausitzen da bere interes propioei iraun erazitzeko; populutik at egintea duen klase bat da, bainan politika jeneralera egokitu beharrean aurkitzen da. Politika jeneral hau, interes jeneral hau, ordea, ez da guzien eta bakoitzaren interesekin bat egiten, konzepto ideologiko bat beste-rik ez da.

Estadua benetako interes kolektiboaren manifestazioa da, bainan «oraindikan» berak zuzentzen duen populuaren interesekin ez da bat egiten: berehalako interes hauek interes kolektiboarekin ez dira bat «oraindik». Estaduak errepresentatzen duen gizartearen eta gi-zabanakoaren arteko desegokitasuna agertzen da hemen.

Sobietiar Estaduak uste du, produktibitatea indartzearekin, Estadu kapitalisten alderantzian, ahalmendua dagoela desegokitasun hori zuzendu ta konpontzeko.

6.—*Basia ta egituragaina. Errealitatea ta ideologia*

Marxismoak dionez Estadua egituragain bat da. Basiak halabehar-tzen eta zehazten du Estadua. Bainan honek ba ditu basia gaintzen dituen elementoak eta neurri handi batean beregaintasuna izatera iritxi ditezkenak.

Basiari buruz Estaduak bi eratara joka dezake: ekonomiaren desa-rrolloaren kontra jarriaz edo desarrollo honen buruzagitza ber bera hartuaz. Hontan bereizten dira Estadu kapitalista ta sobietarra.

Biak «egituragain politikoak» dira, hots, biak «ekonomiaren estruktura» halabehartuta ta zehaztuta daude. Baina halabehartze ta zehazketa hau Estatu kapitalistetan itsua den bitartean sobietiar Estaduak «zuzendu» ta «kontrola» dezake. Ekonomia kapitalistak Estadua menpeko duen bitartean, sobietiar Estadua da Herriaren ekonomia zuzentzen duena.

Egituragainaren eta basiaren arteko erlazioak, beraz, erabat diferentek izango dira Estatu sozialista ta kapitalistetan. Sobietiar Estaduak bere burua sozialistatzat du noski, Basiaren eta Estatu sozialistaren arteko erlazioak sobietarrek nola ikusten dituzten jakin ahal izateko Stalinek idatzitako «Marxismoa ta hizkuntzaren prolemak» izeneko liburua kontuan izan behar dugu. Basiaren eta egituragainaren arteko erlazioa sobietiar Estaduan ez da antagonikoa Estatu kapitalistetan bezala. Horregatik sozialismogintzak eta komunismorainoko iraganbideak ez dute aurre-suposatzen sobietiar gizartearen eraberritzea, honen osaketa ta heltzea baizik.

Gertuagotik estudia dezagun basiaren eta egituragainaren arteko erlazio hau.

Marxentzat eta Engelsentzat ideologia ilusio bat da, baina derrigorezko ilusioa. Benetako basi sozialaren «kontraispilatzea» denez, ideologia egiaren parte bat da, baina egia hau oker eta zeharka adierazten da ideologian. Marxismoak ideologiaz duen usteak mogikortasun bat suposatzen du. Basiak ideologiari zenbat eta leku gutxiago utzi, zenbat eta gutxiago menderatu ta ezarritako ordenuari egokitu, orduan eta erreallitatek urrunduena dagoen ideologia (arte, literatura, filosofia) ordenu horrenganako oposizioaren babesean bihurtzeko joera izango du. Marxen ustean erreallitatearen eta ideologiaren arteko egokitasun hori proletalgoaren erreboluziogintzak bakarrik ardietsiko du. Baina Herri industriatsu aurreratutako enbargoak erreboluzio sozialista galerazi duen bezala, marxismoak ideologiatik erreallitateara pasatzeari buruz zuen konzeptua aldatu egin du. Proletalgoak —mendebaleko gizarteetan— filosofi, hau izateratuaz, hiltzen ez badu, filosofia ez doa gizonaren atzetik, honen liberazioaren aurretik baizik.

Ikusi dugunez sobietiar marxismoak bere buruaz dionez sobietiar Estaduak pauso bat aurrera eman lezake basiaren eta egituragainaren arteko erlazioak aldatu gabe. Sobietiar xistimaren kontradizioak ez dira antagonikoak, horregatik buruzagitzza zientifiko batek zabalduko ditu bide berriak.

Xistima hortan interes orokarra Estaduari bat egiten da. Estadua, ordea, gizabanakoen interesetatik bereizitako batasun bat da. Gizabanakoen interesak oraindio asegabeak eta errealitateak uxatzen dituztenak diren neurrian, ideologiaren mintzabidea bilatzen dute; eta bere indarra handiagoa da propaganda ofizialak basi berria komunismoa giza-liberazioa eskeintzen duena dela dion neurrian. Arrazoi horregatik ideologiaren edozein traszendentziaren kontrako borroka xistimarentzat bizi ahal izateko borroka da. Filosofiak dakarkien traszendentziaren arriskua filosofia teoria ofizialaren mendean jartzearekin konpondu nahi izan da. Oraindikan izateratu gabeko libertatearen babesa den metafisikaren ordean materialismo dialektikoa ezarriko da. Hortik mendebaleko filosofia «burgesen» kontrako borroka latza.

Era berean artearekin, Sobietiar estetikak dionez ez dago ia kontraktasunik eta oposiziorik artearen eta zientziaren artean; artearen ideia ta logikarenak bakandu ezinak dira. Honela uxa diteke edozein motako traszendentziaren usaia.

7.—*Dialektikaren gorabeherak.*

Dialektika marxismoaren muinean dago. Sobietiar marxismoak ez ditu dialektikaren oinharrizko konzeptuak aldatu, baina dialektikaren zeregin ber bera aldatu du. Sobietiar marxismoan dialektikak pentsamendu kritikoa izatea utzi du ta arau orokarrez jantzitako «mundu ikusmolde» bat bilakatu da. Hori edozein errebisio baino okerragoa da. Aldaketa hau teoria marxista ideologian bihur erazi duen ber bera da. Teoria marxistak erreboluziogintzaren kontzientzia ta adierazbidea izateari uzterakoan ta ezarritako xistima zapaltzaile baten egituragainetan sartzerakoan, bere burua hiltzen du.

Pentsamendu dialektikoa filosofia xistima batean arautzen da. Dialektika bera logika formalean bihurtzen da. Metodoa zena dotrina egiten da.

Ez Marxek eta ez Hegelek ez zuten dialektika metodo orokorra bezala osatu. Marxentzat, dialektika gizarte ta errealitate kontradiktorioentzat bakarrik da. Dialektikaren muina giza-liberazioa zen. Sobietiar marxismoarena ez. Ezin bestela izan, dialektikaren balioa klasedun gizarte baten kontradizioentzat baida. Sobietiar marxismoak bere burua klasedun gizarte hori gainditu balu bezala ikusten du. Teoria marxista «mundu ikusmolde» zientifiko orokar bat bihurtzen den neurrian dialektika «ezagueraren teoria» abstrakto bat bihurtzen da. Postkapitalista gizarteetarako ez da teoria marxistan baliozko «mundu ikusmolderik». Izan ere, lege antagonikoak —dialektikaren sustraia eta horrexegatik marxismoarena ere bai gizadi liberatuarentzat ez dute zentzurik.

Marxismoa materialismo historikoa ta dialektikoa da. Hegelek dialektikaren arauak «logikaren zientzia» bezala, Unibertsalaren baitan desarrollatu zezazkien, Ideiaren baitan. Marxismoak ordea Ideiaren hegeldar teoria ukatzen duelako ezin dezake dialektika logika bezala desarrollu ta zabaldu; bere Logos hori errealitate historikoan dago, bere orokortasuna historian dago.

Sobietiar marxismoak dialektika mundu ikusmolde zientifiko bat egiterakoan materialismoa dialektikoan eta historikoan bakandu egiten du. Dibisio honek ez zuen batere zentzurik izango Marxentzat, honentzat biak sinonimoak baiziran. Marxismoan, historia zen dialektika halabehartu ta baliotzen zuena. Sobietiar marxismoan, historiak bere leku berezia du. Hor dago diferentzia guztia; marxista dialektikaren lekua historia da, sobietiar marxismoan historiak leku bat du. Era hontara historia gauzatu egiten da, bigarren naturaleza bat izatera heltzen da.

Ba dirudi, horregatik, lege dialektikoen alde objektiboa ta halabeharrezkoa sendotu egiten direla, baina sobietiar marxismoak praktikan halabeharrezkoa ukatu egiten du, nahi izateari ematen dio indarra. Determinismoaren eta boluntarismoaren artean, azkeneko hau

hautatzen du. Joera honek Leninengan izan zuen hasiera ta Stalin-ekin sendotu zen. Alde subjektivo eragileek baldintza eta lege objektiboek baino inportantzia handiagoa hartu zuten.

Hala ere determinismoaren eta boluntarismoaren arteko oposizio abstraktoa, eutsi ezin ditekenean da. Marxismoaren hasieratik sortu da bi alde hauen arteko prolematika. Erreboluzio giroan bi aldeak ondo egokitzen dira, bainan giro hori leundu, ahuldu edo galdu egiten denean alde subjektiboek hartu behar dute indarra. Buruzagiek, abangoardiko antolamenduek eta gidariek dira proletalgoaren berehalako interesen eta benetako interesen arteko diferentzia eza-gutu erazten jarraitu behar dutenak.

Bernsteinen errebisionismoarekin dialektika gelditu egiten da ta halabeharrezkoa aldea sendotu ta indartu. Lenin erreboluziogintzan bi aldeak egokitzen eta lotzen saiatzen da. Ta 1923 alderarte lortzen du, bainan orainarteko determinismo joeraren haziak ereiten ditu.

Oraingo sobietiar liburuak dialektikan halabeharra erdiko delarik idazten dira. Alde subjektivoa ez da agertzen dialektika objektiboaren parte bezala, azkeneko honen ontzia bezala, esan betetzailerik bezala baizik. Alderdia ta bere buruzagitza bakarrik daude ahalmenuak dialektika interpretatzeko. Alde subjektiboen eta objektiboen arteko erlazioaz sobietiar marxismoak duen interpretazioak dialektika mekanikan bihurtzen du. Lehenago esan dugun bezala sobietiar Estaduan —sobietarrek diotenez noski— baziaren eta egituragainaren arteko erlazioak ez dira antagonikoak. Horregatik sobietiar gizartea sozialismotik komunismora Estaduak gidatuta pasako da. Honela «ukazioaren ukazio legea» lege dialektiko nausienetatik desagertu egiten da. Marxek zionez, sozialismoa da kapitalismoari buruz «ukazioaren ukazioa». Alde hortatik dialektikaren sobietiar errebisioa «ortodoxoa» da. Sobietiar marxistek sobietiar gizartea sozialista dela diotenez logikoa da gizarte horri dialektikaren aldetik izaera egokia ematea. Bainan, hau egiterakoan, dialektika bera aldatu egiten da. Ba dirudi hau egiterakoan sobietiar Estaduak ezarritako ordenua justifikatzeko dialektika bat asmatu duela eta dialektika izan ditez-

ken alde kritikalarri ta aurrelari guztiak baztertu nahi izan dituela. Sobietiar marxismoa litzake ezarritako ordenuaren interesean dialektikaren «geldiera», ideologia litzake benetakozko sozialismoaren geldieraren ondorioa.

8.—*Batetik bestera*

Sobieten Batasuneko politikagintza guztia sozialismotik komunismora pasatzeko zuzendua dago. Eta, sobietarrek diotenez, hori egiteko oinharriak jarriak daude. Baina pauso hori eman ahal izateko derrigorrezkoa da eboluzio «normala» izatea, hau da, Estatu sozialista ta kapitalisten artean gerlarik ez izatea. Stalinen azken iritziak, naiz eta Alderdiaren XX-gn. Biltzarrean bere jipoi hartu, neurri handi batean oraingo buruzagia dira. Azken iritzi hoietan («Sozialismoaren ekonomia arazoak ESSB-en» liburuan) Stalinek Estatu sozialista ta inperialisten arteko gerla ez zirela baztertu ezinokoak zion. Esan dugunez, sobietiar Estaduak sozialismotik komunismorainoko pausoa eman ahal izateko giro «normala» behar du. Honek zera esan nahi du: sobietarren eta kapitalisten artean zuzenki gerlarik ez izatea batetik eta inperialisten arteko etsaigoa ta borroka gero ta latzagoa izatea bestetik.

Leninen azken urteetan hasitako politikaren jarraipena da. Politika honek kapitalismoaren estabilizazioa kontuan izanik jokatzen zuen. Sobietarrek uste dutenez sobietiar Estadua indartzearekin sobietarren eta kapitalisten arteko gerla galerazten dute. Eta gerla galarazte honek inperialisten arteko etsaigoekin batera posible egingo du erreboluzioa. Baina sobietiar Estadua indartzeak berak uxatzen ditu inperialisten arteko etsaigoak.

Inperialisten arteko etsaigo hoiekin kontatzen dutelako Sobieten Batasunean barne politikak menderatzen du atzherri politika. Barne politikaren funtzioan jartzen da atzherrikoa. Sobietiar Estadua hazikera da xederik nausiena. Horrexegatik prest daude edozein prezio pagatzera gerla uxatzeko. Izan ere sozialismotik komunis-

mora pasa ahal izateko basia (ekonomia, produktibitatea) sendotu egin behar da.

Sobietiar Estaduan ere ba dira kontradizioak indar produzitzaileak produzioko erlazioen gonbarazioan aurreratuta daudelako. Ez dago egokitasunik. Bainan desegokitasun hau gizarte kapitalistetan antagonikoa den bitartean sozialistetan ez da antagonikoa. Sobietiar Estaduak —eta honen izaera lehenago azaldu dugu— berak autsi lezake desegokitasun hori. Horregatik sozialismotik kapitalismora pasatzea administrazio bidez egingo da. Ez dira ahalduko ta desegingo hortarako Estadua ta administrazioa. Pauso hori poliki poliki emango da.

1961-gneko. Programak zionez, 1961-1970 epean Sobieten Bata-suncan produzitutakoa, bizilagun bakoitzaren proportzioan, Estadu Batuetan baino handiagoa izango zen. 1971-1980 epean, komunismoaren basi materiala ta teknikoak altxako zen. Eta honela, Estadua eta administrazioaren zuzenpean, helduko da sobietiar Estadua komunismora.

Marxek eta Engelsek alderdi sozialistei «gizartea» ta «herri interesa» gizabanakoaren gaindik jasotzeko arriskua zeinalatu zieten. 1961-gneko. Programak ez du arrisku hori ebitatu.

Liberazioa administraziopean, sozialismogintza errepresiopean, kontradizio hauek sobietiar xistima sozialaren dinamika ber bera kontraipilatzen dute. Sozialismogintza, beraz, bulegokraziaren menpean. Bainan ez dago hor karkoa. Arazoa zera da, bulegokraziaren eustaille diren ekonomi ta politika erlazio zapaltzaileak sobietiar Estadua xede orokarrenen eta sustraitsuenen kontra ba ote dijoazten edo ez. Sobietiar marxismoaz egiten dugun analisisa zuzena baldin bada, erantzuna baiezkoa besterik ezin izan ditek.

Esan den bezala, sobietiar Estaduak ez du aurea hartuko inperialisten arteko etsaigoa lehertzen ez bada. Sobietarren aldetikako politika «gogor» batek etsaigo honen lehertzea urrundu egiten du ta kapitalismoaren aurrerapena sobietarrentzat heldu ezina bihurtu. Horregatik nazioarteko bake iraunkor batek bakarrik babestu lezake sobietiar gizartearen barne-desarrolloa. Era hontara bakarrik

pasa diteke nausitasuna borroka militar eta politikotik ekonomia-
ren borrokara, eta baita ere bulegokrazia stalinista astintzea.
Hori guztia egin ahal izateko derrigorrezkoa da industriadzearen
mail handi batera heltzea. Mail hau zenbait alorretan ardietsia dela
Sobieten Batasunean ezin uka diteke. Errealitate honek esplika
dezake azken urte hauetako sobietiar xistimaren liberazio gisa ho-
ri. Baina Ungariako gertaerak (irakurtzen ari geran liburua Txe-
koslobakiako inbasioa baino urte batzuek lehenago idatzia dago)
liberalizazio honen mugak garbi agertzen dituzte. Izan ere, Stalinen
garaiean bezala, sozialismotik komunismora pasatzeak ez du esan
nahi Estaduaren ahultzea ta ezerezte. Estaduak hain indartsu ja-
rraituko du. Izen ere gertaerek eta errealitateek gero ta prolema
sakonagoak planteatzen dituzte. Hoiak agintearen sendotzea dakar-
kite ondorioztat. Xistima leuntzeak, gogortzeak bezala, kontrol pla-
nifikatu bat eskatzen du.

Dударик gabe, libertatearuntz, kantitateari buruz, aurrerapenak egin
dezazke, baina aurrerapen hoiak ez dira kalitatearenak izatera iri-
txiko. Marxen eta Engelsen iritzian komunismoaren helburua «la-
na ezerezte» zen, sobietiar marxismoan berriz gizon guziak gizar-
te komunistean langileak izango dira.

Ekonomia ta industriadze gehiagotu ta indartuko dira. Baina
Marxek berak zion teknika neutroa zela. Makina berriak sosialis-
mogintzarako edo kapitalismogintzarako erabili ditezke. Hau esa-
tea kapitalismo helduak eta sozialismoak bati tekniko berdina du-
tela esatea da. Horregatik esan diteke elkar ukatu nahi diren bi
gizarte xistimak, gure egunetan aurrerapen teknikoek duten joera
jenerala agertzen dutela: teknika zapaltetarako tresan lez erabiltzea
dela.

9.—Mendebaleko etika eta sobietiar etika: bien arteko erlazioa

Orain arte esandakoetatik ikusten da borrokan dabilzan bi xisti-
mek joera berdintsua azaltzen dutela: ba dirudi erabateko indus-
triatzeak Mendebaleko ta Eguzkialdeko joerak elkartaritzen ditue-

la. Teknikaren efikaziak kulturaren eta politikaren erdikoitzea ta koordinatzea ekarri du bi alderdi hoietan. Mendebalean joera honek humanismo liberalaren etika usteldu du. Hala ere balioen xistima gorde egin da, naiz eta errealitateak gero ta gehiago gezurtatu xistima hori. Sobietiar Estaduan, erabateko industriadze etika liberalarekin ezin egokitu zitekean giroan egin da: ordu ezkeroztik Estadu erreboluzioari horrek bere baliogo xistima propioa jaso du. Hala ere gure garaiko erabateko industriadzeak, bere teknika ta lan metodoarekin bi alde hoiien artean berdintasun bat sor erazten du. Berdintasun honek mendebaleko etikaren eta sobietiar etikaren arteko oposizio abstraktoa baztertzer ta dudan jartzera bultzatzen gaitu.

Erdikoitasuna ta koordinazioa ez dira beraz libertatean eta gizatasunean egindako aurrerapenaren etsaiak. Are gehiago, XIX-gneko marxista ta marxista ez diren pentsalariak ezertan ados baldin bada industriaadze aurrerapenaren derrigorrezko oinharria dela esatean da. Protesta ez dute egingo industriadzeagatik, baizik eta honen *antolaketa politikoagatik*. Industriadzearen antolaketa politikoak aurrerapenarentzat laguntzaile edo zapaltzaile izan ditek.

Bainan industriaren antolaketak ez du besterik gabe sobietiar etikaren muina esplikatzen eta horrexegatik ere ez honek mendebaleko etikarekin duen erlazioa. Bi etiken arteko erlazioa ikusteko lehendabizi bi etikak gonbaratuko ditugu. Gonbarazio honek bi etikak naiko homogeneidade ba dutela suposatzen du. Sobietarren etikaz hori suposatzea erraza baldin badirudi ez da berdin gertatzen mendebalekoarekin. Hala etika hortan jeneralizatu ditezkean pun du orokar batzuek aurki ditzazkegu. Hauek dira:

- 1.—Libertatea da etika honen ezaeguarririk handiena. Gizonak ezarritako halabeharretatik aske izan behar du zerbaiterako libro izan nahi badu.
- 2.—Libertate honek *arau etiko orokarki obligatzaileak* legezkatzen ditu.
- 3.—Gizabanakoaren legezko helburu etikoak bere honen osaketa

onena adierazten dutenak dira. Baina gizabanakoaren osaketa hori bi arauen mendean dago.

Hauek dira: a) kristau etikaren edo bere laiotze humanistaren arau orokarrak; b) kolektibitate sozial eta politikoaren arau zehatzagoak.

4.—Bi arau mota hauek zerean finkatzen dira: a) Jainkoarengan eta edo «giza izaeran»; b) kolektibitate sozial eta politikoaren iraupenarengan eta hobetzearengan.

5.—Hala ere gizabanakoaren moralaren eta moral kolektiboaren artean ez dagoela fundametuzko etsaigorik uste da.

Etika hau, neurri handi batean, kristau tradizioan sustraitzen da. Kristau etikak «oposiziokoa» izateari utzi dion ezkeroztik, eta Estaduak berea egin duen ezkeroztik, filosofi moralek ezarritako zibilizazioa derrigorrean gizonaren ahalmenekin borrokan dela dioten heterodoxiak kondenatu ditu.

Hala ere beti izan dira filosofi «heretikoak». Denak kalitatez berria izan ditekean kondairaren hautamen bat egin dute. Kondaira berri honek ezarritako erakundeak desegin beharko ditu gizonak bere benetako ahalmenak bete ta zabaldu ahal izateko. Baita ere, heterodoxia guzti hoiek, ezarritako gizartearen «ertzean» dauden behartsuen eta zenbait pentsalarien sinpatia bereganatzen dute. Heterodoxia hauek proposatzen duten moralak ezarritakoaren ukazioa da, baina, eta berean, bere hoiek eskeintzen dutela moral jatorra diote. Katolikotasunaren heterodoxiak kristautasunaren iturrira zi-joaztela ta benetako kristautasuna zekarkitela esan dute beti. XVI-gn. mendeko materialista ta eszeptiko handiek, Argien mendeko ezker-estremoa eta honen ondorengo diren sozialista ta komunistek, bere filosofi «subversiboa», «iraultzailea» humanismoaren idealari erreferentzia eginaz justifikatzen dute. Marxismoak ere berdin. Marxek eta Engelsek beti esan dute humanista handien jarraitzaileak direla. Hau kontuan hartzen badugu sobietiar etikaren eta mendebaleko etikaren arteko erlazio historikoa ikusi hal izango dugu.

Izan ere sobietiar etikak moral nausiago bat dakarkila dio. Pretensio hori marxismoaren eginkizun historikoan finkatzen da. Teoria honek ez du moral propiorik, baina humanismoaren etikoa *betetzen* duena dela demostratu nahi du. Horregatik, sobietiar filosofiaren sustrai historikoak ez dira Mendebalarentzat arrotz egiten (naiz eta Sobieten Batasunaren interesen neurrian jarriak izan).

Ba da tesia bat marxismoak humanismoaren etika kapitalismoaren deformaziotik gorde duela diona. Tesia honek hau dio, laburki:

Mendebalean, herriak kristau-humanista etikaren espirituan ezituak izan dira. Bere harreman sakonenak espiritu honen konformitatean behar dutela uste izan da. Baina, ezarritako erakundeek ezinezkoa egiten dute hori egiztatzea, injustiziaren, zapalketaren eta erreprezioaren eustailak direlako. Mendebaleko zibilizazioak diona bete ahal izateko desegin egin beharko dira beraz.

Sobietiar etikak mendebaleko etikan bakanduak dauden ideiak eta egiteak bateratzeko pretensioa du, honen balio moralak eta balio praktikoak bat egin nahi dituela dio. Hau hobeto aditu ahal izateko, libertatearen eta segurantzaren arteko erlazioa ikusi behar dugu. Libertateak arriskua adierazten du eta horregatik segurantza mugatzen du. Bien artean, era horatar, sortzen den etsaigoa segurantza sendotuaz eta libertatea ahulduaz konpontzen da, gehienetan, gaur eguneko gizarteetan. Hori da joera, gutxienez. Baina mendebaleko etikaren tradizio ideologiko guztia joera honen kontra agertzen da; eta joera hau premiak eraginda balio bileraren kontra sendotzen denean, ideologiaren eta errealtatearen arteko diferentzia oraindik ere argiagoa egiten du. Kalterik gabe, ordea, sobietarren artean, libertate tradizionalak bazter ditezke, sobietiar marxismoaren iritzian segurantza ekonomikoan finkatzen ez diren bitartean, erabat ideologikoak direlako. Beharren menpetik askatzen ez diren bitartean behinepein. Askatasun hau, Marxek dionez, gizonak bere lanaren morrontza austen ez duen bitartean ez da helduko. Izan ere «ekonomia», hau da, beharraren erresuma ezin ditekete behinere izan libertatearen erresuma.

10.—*Etika hura: baliogoa politikatzea*

Jabego pribatua ez bada ia gehiago gizabanakoa afirmatzeko bidea, nere «ni»-aren adierazlea beste «ni»-en kontra, orduan pertsona pribatuaren alor guztia, betidanik mendebalean jabego pribatuaren balioez betea, politikoa egiten da, eta lege honen bitartez gizartearen aferran bihurtzen da. Mendebaleko etikarentzat politikatze honen ondorioak penagarriak dira.

Pribatuaren «gizarteratzearekin», libertatearen muinari dagokionez, gizabanakoa pertsona pribatua izatetik gizartekoa izatera iragaiten da. Era hontara sobietiar morala zeregin kolektibo baten funtzioan jaio da. Sobietiar etika instrumentala izatera pasa da. Hala ere, ez da tresna hutsa izango etika hori; izan ere historiaren egoera berri batean jaio da. Komunismoaren moralaren funtzioa Leninek 1920-gn. urrilaren 2-an Errusiako Gazteri Komunistaren III-gn. Biltzar Nazionalen definitu zuen. Hauek izan ziren pundurik nau-sienak:

1.—Komunismoarena, moral tradizionalaren ukazioa da. Beste hitzetan esateko, erlijioan edo planteamendu idealistetan finkatzen diren moralak baztertzen ditu.

2.—Erabat proletalgoaren klase borrokaren interesen mendean izango den moral «komunista» berri bat afirmatzen da. Honekin ez da esan nahi «burges» balio etikoak ez direla onhartu behar. Eskatzen den gauza bakarra zera da: klase borrokaren epe bateko premiekin bat etortzea burges balio hoiek.

Hoiek, behar bada, alde negatiboak dira. Positiboki «komunista»-rentzat, moral guzia zerean finkatzen da: disziplina solidario batean eta esplotatzailen kontrako proletalgoaren borrokan». Leninen definizioan, garbi dago, klaseen borrokatik at ez dago balio etikorik.

Sobietiar etikaren alde instrumentala izan da mendebaleko kritikaren aldetik erasoaldi gogorrenak jasan dituen, «Helburuak medioak justifikatzen ditu». Bainan sobietiar etika utilitarismoa baino zerbait gehiago da.

Ez dugu ahaztu behar sobietiar gizartearen ezaguarri seinalagarrienak bi direla:

1.—Batetik, bere antolakerak libertatearentzat baldintza sustraituenak jaso dituela dio bere buruaz.

2.—Bestetik, «atzerapen ekonomikoaren» eta «kapitalisten etsaigoaren» zirkunstantziegatik, libertatearentzat ezarrita dauden baldintza hoiek ezin dezaioteke gizabanakoari behar haineko utilitaterik eman.

Libertaterako baldintzak ez dira honela aurre-baldintzak baizik; baldintza hoiek izateratzea oraindika libre ez diren gizabanakoaren ahaleginen ondorioa izango da.

Sobietiar gizartearen bi alde hauen arteko egon-ezinak ematen dio bertako moralari dinamika berezi bat.

Libertatearen baldintzak gaurkoz bete gabeak direlako, du hainbeste indarra moral hortan gerokoak. Izan ere, geroko honek justifikatzen ditu gaurko lanak eta nekeak. Eta hortan sobietiar moralak mendebaleko moralaren antz handia du: bai baidirudi geroko honen sobietiar moralean traszendentziak edo idealismoak mendebaleko moralean duten zeregin ber bera duela. Gizonaren azken atsedena ez dago, mendebalean bezala, barne atsedean edo beste mundu batean, oraingo gizartearen «epe berri» batean baizik. Eta hone-lako ikusmolde batean egia ez da fede batean finkatzen, sobietarren iritzian noski, baizik eta arrazoiean eta analisi zientifiko batean, beste hitzetan esateko, premietan.

Ez dago ukatzerik arrazoiketa honek xistima errepresibo bat justifikatzeko balio izan duela. Morala, premiaren izenean, politikatu egin da eta errepresioaren serbitzuan jarri.

Etika politikatzea mendebaleko filosofiaren hasieran eta finean ikusten da. Platonengan Hegelengan bezala, etikaren gaintasuna *berri arazoaren (res publica)*, Estaduaren gaintasunak menderatzen du. Aipatutako bi hoietan ondorioa ez da pragmatismoa edo erlatibismoa, absolutismoa baizik. Moralaren prolematika ez dago gizabanakoaren eta Estaduaren arteko kontra-jartzean, edo bi moral differenteen arteko etsaigoan, Estaduaren *baitan* izan ditekenez jokabi-

de moral edo inmorealean baizik. Ez da Sobieten Batasuna morala politikatzen hasi dena, mendebalekoak izan dira hori aspaldidanik egiten hasitakoak.

Giza balioek, eta batez ere libertatea, errealtatean izateratzen ez diren bitartean, bere muina errealtate bihur erazi dezateken baldintzen mendean irauten dute. Errealtate egite hau politikoa da, gizarte guzian jokoan jartzen duelako, ta ez gizabanako bakarra. Libertatea izateratzeko bi gauza behar direla kontuan izan behar da: ezarritako gizartea aldatu behar dela eta aldaketa hau une hortako baldintza historikoen mendean dagoela.

Hau kontuan hartzen baldin badugu garbi ikusiko dugu bi xistimek —mendebalekoa ta eguzkialdekoa— naiz eta filosofi desberdinekoak izan, *libertatea probisionalki premi historikoaren eta politikoaren mendean kausitzen dutela.*

Horregatik sobietarrentzat inportantzia handiago du burges etikari borroka egitea, biak zenbait gauzetan berdinak direla diruditelako. Sobietarren filosofi moralaren balio handienak ikusita mendebalekoen berdinak direla dirudite: erresponsabilitatea, abertzaletasuna, lanean zaletasuna, urkoari kalte ez egitea, guzien ona kontuan izatea.

1961-gn. Programan azaldutako komunista moralak industrietzaeren etikaren arau ezagunenak agertzen ditu:

—lanaren nausitasuna.

—Herriaren onaren alde bakoitzak izardia atera beharra.

—eginkizun sozialaren kontzientzia handi bat.

—honestitatea, garbitasuna, xinpletasuna.

Arau hauek (ez dira aurrelariak) ez dute agertzen moral berrikorik ezer. Gehiago oraindik, komunismorako pausoa ematerako behar den «gizon berria» definitzerakoan gauza beldurgarriagoak ezagutzen dira: gizon berri honek bere baitan «aberastasun espirituala, garbitasun morala ta perfekzio fisikoa» bilduko ditu.

Sobietiar moralak kapitalismoaren moral idealistarekin antz han-

diagoa du. Produktibitateari buruz argi ageri da hori. Bainan gainontzeko gauza guzietan ere bai.

Herri arazoa bertako diren gizabanakoen *arazoa* ez den bitartean, *herri arazoa* errepresiboa izango da.

* * *

Hau da sobietiar marxismoaz M.-k diona. Laburpen bat da. Laburpen hontan, neronek nahi ez izanda ere, neretik asko jarriko nuen noski. Laburpena egiterakoan hautamenak egin behar izaten dira. Hautamenak egiterakoan —zer den inportanteena eta zer ez erabakitzerakoan— bakoitzaren kriterioak agintzen du. Laburtzea ta irakurtzea interpretazio bat egitea da besterik gabe. Hori da horri hauetan azaldu dena. Orain, gai hau pentsatu egin nahi nuke bainan hori egitea beste baterako utzi beharko dut.

Rikardo Arregi